

Συνέντευξη στον ΕΠΕΝΔΥΤΗ, 17-11-2001, Πάνος Κοσμάς

Κύριε Χαρδούβελη, μετά την εξαγγελία αυτή την εβδομάδα των φορολογικών μέτρων ελάφρυνσης φυσικών προσώπων και επιχειρήσεων, υπάρχει δυνατότητα ή σκέψεις για πιο εκτεταμένη χρήση των δημοσιονομικών εργαλείων; Τι περιθώρια αφήνει το Σύμφωνο Σταθερότητας;

Εμείς επιβάλλεται να συνδυάσουμε μια σταθερή δημοσιονομική πολιτική με την επίτευξη διαρθρωτικών αλλαγών. Είναι ξεκάθαρο πλέον ότι ο βασικός άξονας της μακροοικονομικής μας πολιτικής είναι η σταθερή μείωση του δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ. Δεν μπορεί κανείς να έχει στα χέρια του το εργαλείο της δημοσιονομικής πολιτικής αν έχει υψηλό χρέος. Το παράδειγμα των ΗΠΑ είναι διαφωτιστικό: είχαν την ικανότητα να ανταποκριθούν στην κρίσιμη αυτή φάση της ύφεσης, ακολουθώντας επεκτατική δημοσιονομική πολιτική χωρίς να χάσουν την αξιοπιστία τους, επειδή δεν αντιμετώπιζαν πρόβλημα χρέους και είχαν και δημοσιονομικά πλεονάσματα. Αντίθετα, μια χώρα με υψηλό χρέος είναι δύσκολο να ανταποκριθεί με επιτυχία στις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες χρησιμοποιώντας σε ευρεία κλίμακα τα δημοσιονομικά εργαλεία, διότι δεν θα εμπνέει αξιοπιστία στις αγορές. Μια προσωρινή επεκτατική πολιτική μπορεί εύκολα να παρερμηνευτεί ως επιστροφή στην εποχή του πληθωρισμού και των ενεξέλεγκτων δημοσίων οικονομικών, με αποτέλεσμα να χαλάσει το επενδυτικό κλίμα και να επιβαρυνθούν τα επιτόκια, με τις συνακόλουθες συνέπειες.

Όσο για τα περιθώρια που δίνει το Πρόγραμμα Σταθερότητας, υπάρχει μια άτυπη χαλάρωση ως προς τους στόχους που έβαλαν πριν ένα χρόνο τα κράτη-μέλη για το μέγεθος των ελλειμμάτων και των πλεονασμάτων. Αντίθετα, δεν υπάρχει χαλάρωση όσον αφορά στο 3% του ελλείμματος ως προς το ΑΕΠ. Απλώς λοιπόν δεν θα γίνουν ιδιαίτερες συστάσεις στις χώρες στην περίπτωση που θα ξεφύγουν οριακά από τους στόχους τους - και αυτό είναι λογικό, διότι κανείς δεν μπόρεσε να προβλέψει την έκταση της ύφεσης. Ό,τι γίνει, λοιπόν, θα γίνει εντός αυτού του πλαισίου.

Ρίχνουμε λοιπόν όλες τις «εφεδρείες» στη μάχη (ιδιωτικοποιήσεις, φορολογικά) σε εποχή ύφεσης. Μήπως υπάρχει ο κίνδυνος -αν η

ανάκαμψη είναι ασθενική- αυτό να μην «πιάσει τόπο», να μην αποφέρει τα δέοντα;

Στην Ελλάδα δεν αντιμετωπίζουμε τον κίνδυνο ύφεσης. Αντιμετωπίζουμε όμως μια ελαφρά κάμψη στην οικονομική δραστηριότητα, που απορρέει από τη διεθνή ύφεση. Επομένως δεν μας απασχολεί το ερώτημα αν τα μέτρα θα πιάσουν τόπο. Φυσικά και θα πιάσουν τόπο. Ρίχνουμε λοιπόν στη μάχη εργαλεία που θα προστατεύσουν την ανοδική πορεία της χώρας και θα επιτύχουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Τα εργαλεία μας είναι κυρίως δημοσιονομικά: Μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην απορρόφηση και κατανομή των πόρων του Γ' ΚΠΣ, επιτάχυνση των ιδιωτικοποιήσεων, περισσότερα κίνητρα για επενδύσεις και αύξηση της απασχόλησης. Τα φορολογικά μέτρα που ανακοινώθηκαν θα δώσουν ώθηση στην οικονομική δραστηριότητα. Τα μέτρα αυτά αποτελούν ένα μικρό μόνο μέρος της φορολογικής μεταρρύθμισης που θα εφαρμοστεί τον επόμενο χρόνο.

Μήπως λοιπόν το μοντέλο των ριζοσπαστικών ιδιωτικοποιήσεων που εξήγγειλε ο κ. Χριστοδουλάκης έπρεπε να είχε ήδη υιοθετηθεί νωρίτερα και να μη χαθεί χρόνος με τις μετοχοποιήσεις;

Μια πιο ρηξικέλευθη πολιτική ιδιωτικοποιήσεων δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί πριν λίγα χρόνια. Ήταν απαραίτητη μια πολιτική διαδοχικών προσεγγίσεων. Δεν πρόκειται μόνο για την πολιτική βούληση αλλά και για την κουλτούρα που επικρατεί στην αγορά και την κοινωνία. Ιδιωτικοποιήσεις χωρίς τη διασφάλιση βασικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, για παράδειγμα, στρέφονται κατά των ελάχιστων απαιτούμενων από το κοινωνικό σύνολο.

Επιπλέον, πρέπει να τονίσω κάτι που παραγνωρίζεται, ότι δηλαδή δεν πρέπει να μας ενδιαφέρουν οι ιδιωτικοποιήσεις ως αυτοσκοπός. Το ζήτημα δεν είναι να περάσουν κάποιες επιχειρήσεις στην ιδιοκτησία ιδιωτών, αλλά να αυξηθεί η απόδοση και η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Ας πάρουμε το πρόσφατο παράδειγμα της ΔΕΗ. Με το να μετοχοποιήσεις τη ΔΕΗ, να τη βάλεις στο Χρηματιστήριο, αναγκάζεσαι να πάρεις μέτρα αναδιάρθρωσης της επιχείρησης ώστε να πείσεις τον επενδυτή ότι αξίζει να αγοράσει τις μετοχές της ΔΕΗ. Να τον πείσεις ότι είναι μια εταιρεία που δουλεύει με

ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και θα του αποφέρει στο μέλλον κέρδη. Η αποτελεσματικότητα λοιπόν προχωράει και με την μετοχοποίηση. Στη συνέχεια, μπορείς να προχωρήσεις ένα βήμα παραπέρα, εκχωρώντας ένα μεγάλο ποσοστό στον ιδιωτικό τομέα επειδή έτσι περιμένεις να αυξηθεί ακόμα περισσότερο η αποτελεσματικότητα. Πράγμα που μερικές φορές μπορεί να ισχύει και μερικές όχι. Τον ιδιώτη, λοιπόν, τον θέλεις γιατί έχει την εμπειρία του ανταγωνισμού και της αγοράς και μπορεί να δώσει άλλη πνοή, άλλη κουλτούρα, να οργανώσει καλύτερα την επιχείρηση. Εκεί υποτίθεται πως είναι καλύτερος ο ιδιωτικός τομέας. Ότι δεν πάσχει από τις αγκυλώσεις του δημόσιου τομέα. Το αποτέλεσμα όμως δεν είναι ποτέ σίγουρο και προκαθορισμένο.

Θεωρείτε σωστό ότι τα κίνητρα ή «μπόνους» για συγχωνεύσεις ή για την επέκταση των επενδύσεων (είτε φορολογικά είτε άλλα) συνδέονται με συγκεκριμένους στόχους; Μήπως έπρεπε αυτή η σύνδεση να μην αφορά μόνο την υποχρέωση αύξησης της απασχόλησης, αλλά να σχετίζεται και με την κατεύθυνση των επενδύσεων;

Το κράτος δεν μπορεί να κάνει μικρο-διαχείριση. Μπορεί να θεσπίσει φορο-απαλλαγές ως συνάρτηση της αύξησης της απασχόλησης από την επιχείρηση, αλλά δεν μπορεί να δώσει κίνητρα -για παράδειγμα- με τον όρο η επιχείρηση να αποκτήσει μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς.

Θα μπορούσε όμως να δώσει κίνητρα για επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες ή για την αναβάθμιση του εμπορικού δικτύου, εκεί δηλαδή που πάσχει η διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα...

Το κράτος μπορεί να δώσει κίνητρα και γενικές κατευθύνσεις, αλλά δεν μπορεί ούτε πρέπει να μπει στη λεπτομέρεια. Εξάλλου, ό,τι εμφανίζεται ως η σωστή πολιτική σε μια περίοδο, μπορεί να μην είναι σε μια άλλη - και οι φορολογικές ρυθμίσεις και γενικότερα τα όποια κίνητρα πρέπει να έχουν μια σχετική διαχρονική σταθερότητα. Πρέπει να θέτουμε τα γενικά πλαίσια και τους κανόνες, να απλοποιούμε τις διαδικασίες, να άρουμε τα εμπόδια για την επιχειρηματική δραστηριότητα, να θεσπίζουμε κίνητρα συνδεδεμένα με μερικούς γενικούς στόχους, και να έχουμε αποτελεσματικούς ελεγκτικούς μηχανισμούς ώστε να ελέγχουμε την εφαρμογή όλων αυτών των μέτρων. Δεν πρέπει το κράτος να ταμπουρώνεται πίσω από τους νόμους και να γίνεται

τροχοπέδη, αλλά να αφήνει την ιδιωτική οικονομία να «τρέχει» και να την ελέγχει στην πορεία της.

Αυτό όμως παραπέμπει ευθέως στον έλεγχο των δαπανών και γενικότερα στην αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών της δημόσιας διοίκησης...

Ο έλεγχος των δαπανών έχει άμεση προτεραιότητα και έχει δρομολογηθεί. Η αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών της δημόσιας Διοίκησης είναι, επίσης, ένα πολύ σημαντικό ζήτημα, που όμως απαιτεί τεράστιες προσπάθειες και δεν δημιουργείται εύκολα από τον ένα χρόνο στον επόμενο. Για παράδειγμα, για να έχεις αποτελεσματική διοίκηση πρέπει να έχεις ταχεία μετάδοση της πληροφόρησης σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης, αλλά και στην επαφή του πολίτη με τη διοίκηση. Η μηχανοργάνωση όλων των κρατικών υπηρεσιών και των φορέων και η επανεκπαίδευση του προσωπικού θα προσφέρει την αρχή της λύσης στο δύσκολο αυτό εγχείρημα. Θα βοηθήσει τους συστηματικούς ελέγχους και την απόδοση φορολογικής δικαιοσύνης. Θα βοηθήσει τον πολίτη να υπερπηδήσει πολλά εμπόδια στις σχέσεις του με το κράτος. Θα πειθαρχήσει τον πολίτη και θα του μεταδώσει την αίσθηση ότι οι νόμοι τηρούνται. Θα του εμφυσήσει το αίσθημα ότι το κράτος είναι παρόν και του συμπαραστέκεται. Θα βοηθήσει στην αλλαγή της γενικότερης κουλτούρας και της εμπιστοσύνης του προς το κράτος.

Στις αρχές της εβδομάδας, σας δόθηκε η δυνατότητα να παρακολουθήσετε τις συζητήσεις στον ΟΟΣΑ και να γίνετε κοινωνός των προβληματισμών που υπάρχουν. Ποιες είναι οι προβλέψεις για την παγκόσμια οικονομία;

Για τις ΗΠΑ ο ρυθμός ανάπτυξης αναμένεται αρνητικός στο 4ο τρίμηνο του 2001, και πιθανόν και στο 1ο τρίμηνο του επόμενου έτους. Όλοι περιμένουν ανάκαμψη από τα μέσα του 2002 και μετά. Ως προς την Ευρώπη, αναφέρθηκε ότι αυτή αποτέλεσε την πραγματική αρνητική έκπληξη. Κανείς δεν περίμενε να μειωθεί τόσο πολύ η οικονομική δραστηριότητα στην Ευρώπη και να ακολουθήσει με μια μικρή χρονική υστέρηση την πορεία των ΗΠΑ, γεγονός που οφείλεται στο ότι όλοι είχαν πέσει έξω στις προβλέψεις τους σχετικά με το μέγεθος της συρρίκνωσης του διεθνούς εμπορίου.

Πώς διαγράφονται οι προοπτικές ανάκαμψης στην Ευρώπη;

Οι περισσότεροι συμφώνησαν ότι για μια ακόμη φορά οι ΗΠΑ θα είναι ο κύριος μοχλός που θα πυροδοτήσει την ανάπτυξη, και ότι στην Ευρώπη δεν φαίνεται να υπάρχουν αυτόχθονες δυνάμεις που να τροφοδοτήσουν την ανάκαμψη, δεδομένου ότι η δημοσιονομική πολιτική στις μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες περιορίζεται από το Σύμφωνο για την Ανάπτυξη και Σταθερότητα, ενώ η νομισματική πολιτική έχει σχεδόν εγκλωβιστεί στην προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και του Ευρωσυστήματος γενικότερα, να αποκτήσει αξιοπιστία ως ανεξάρτητη Αρχή και ως εγγυήτρια της σταθερότητας των τιμών. Αυτή η προσπάθεια κάνει την ΕΚΤ διστακτική στη μείωση των επιτοκίων. Κι όμως, στη σημερινή συγκυρία, αποτελεσματική νομισματική πολιτική σημαίνει γρήγορες αποφάσεις και γεναίεσ μειώσεις επιτοκίων. Δεν σημαίνει πολιτική καθυστερημένων και ελαφρών μειώσεων στα επιτόκια, κάτι που ακολούθησε στο παρελθόν η Τράπεζα της Ιαπωνίας και βρίσκεται τώρα παγιδευμένη με σχεδόν μηδενικά ονομαστικά επιτόκια και χωρίς αποτέλεσμα στην οικονομία. Ο κίνδυνος λοιπόν απαιτεί δυνατό φάρμακο. Αυτό το κατάλαβε η Federal Reserve στις ΗΠΑ και το έπραξε. Άρα το βλέμμα όλων είναι στραμμένο στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Οι προβλέψεις για τον ρυθμό ανάπτυξης στην Ευρώπη για τα δύο επόμενα τρίμηνα κινούνται κοντά στο μηδέν, ενώ για το 2002 ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης με δυσκολία θα πλησιάσει το 1,5%, και αυτό εφόσον ανακάμψουν οι ΗΠΑ. Είναι, επίσης, ξεκάθαρο ότι οι προβλέψεις αυτές βασίζονται στην υπόθεση πως δεν θα υπάρξουν περαιτέρω τρομοκρατικές ενέργειες και δεν θα επεκταθεί ο πόλεμος. Μια παράμετρος που όπως καταλαβαίνετε εμπεριέχει σημαντική αβεβαιότητα.

Ας περάσουμε ξανά στα δικά μας, στο ζήτημα του μεγάλου τραπεζικού deal Εθνικής - Αίρφα. Τι σηματοδοτεί; Ποια είναι η κατεύθυνση; Πρώτα συγκέντρωση σε εθνικό επίπεδο και μετά διασυνοριακές συνεργασίες;

Αυτό που έγινε στην Ελλάδα έχει ήδη γίνει στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Βέβαια, το τι μέλλει γενέσθαι από εδώ και πέρα είναι καθαρά θέμα των ίδιων των τραπεζιτών-επιχειρηματιών. Η εμπειρία από τις

υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, όμως, δείχνει ότι οι τράπεζες μεγάλωσαν μέσα στα όρια της χώρας προτού επεκταθούν διεθνώς. Έγιναν περισσότερο ισχυρές, δημιουργήθηκαν δύο-τρεις μεγάλοι όμιλοι και κατόπιν επεκτάθηκαν εκτός των συνόρων. Βέβαια, στην Ελλάδα βλέπουμε ήδη διασυνοριακές συνεργασίες όπως Εμπορική - Credit Agricole και EFG Eurobank - Deutsche Bank...

Δεν υπάρχει όμως κίνδυνος δημιουργίας μονοπωλιακού καθεστώτος στην εγχώρια τραπεζική αγορά από τη συνεργασία Εθνικής και Alpha Bank;

Υπάρχει ίσως αυτός ο κίνδυνος. Δεν θα ήθελα να πω ότι είναι μηδενικός. Την ίδια στιγμή, όμως, υπάρχει και η αντίθετη άποψη, που υποστηρίζει ότι η συνένωση των δύο τραπεζών μπορεί να κάνει την αγορά περισσότερο ανταγωνιστική. Και τούτο διότι οι υπόλοιπες τράπεζες θα προσπαθήσουν να πάρουν μεγαλύτερα μερίδια αγοράς. Με άλλα λόγια, το συνολικό μερίδιο αγοράς της νέας τράπεζας ίσως τελικά να είναι μικρότερο από το άθροισμα των μεριδίων της Εθνικής και της Alpha. Θεωρώ ότι οι υπόλοιπες τράπεζες θα έχουν την ευκαιρία αυτή, «χτυπώντας» ακόμη και τις τιμές. Επίσης, θυμίζω ότι πριν 5 χρόνια, πριν αρχίσει το κύμα συγχωνεύσεων, τότε που είχαμε περισσότερες τράπεζες, ο ανταγωνισμός δεν ήταν ισχυρότερος από ό,τι είναι σήμερα. Μάλλον χειρότερος ήταν για τον καταναλωτή ή τον μικρο-μεσαίο, αν κρίνουμε από τα περιθώρια των επιτοκίων στις χορηγήσεις και τις καταθέσεις. Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι η αγορά χονδρικής είναι πλέον πανευρωπαϊκή. Το ίδιο θα συμβεί σε λίγο και με την αγορά λιανικής, αφού μεγάλο μέρος της θα πραγματοποιείται ηλεκτρονικά μέσω Διαδικτύου. Εκεί που πρέπει να προσέξουμε τον ανταγωνισμό είναι ίσως στη χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Με τις εποπτικές αρχές τι πρόκειται να γίνει; Ισχύει η παλαιότερη κατεύθυνση της Κομισιόν για δημιουργία ενιαίας - ανεργξάρτητης εποπτικής αρχής;

Στην Ελλάδα η εποπτεία στο χρηματοπιστωτικό τομέα ασκείται από πολλούς φορείς (Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, Τράπεζα της Ελλάδος, Υπουργείο Εμπορίου), με αποτέλεσμα να υπάρχουν επικαλύψεις, αλλά και σημαντικά κενά. Δεν έχει τόση σημασία η τελική διάρθρωση των εποπτικών

αρχών (αν θα είναι μία ενιαία ανεξάρτητη ή περισσότερες) όσο έχει να αποφευχθούν οι επικαλύψεις και να συμπληρωθούν τα κενά.